

Pr. Eugen DRĂGOI*

**MAI MULT DECÂT UN INTERIMAT.
PR. SCARLAT PORCESCU, DIRECTOR LA SEMINARUL GĂLĂȚEAN
„SF. APOSTOL ANDREI“**

Rezumat: Între anii 1943-1945 Seminarul Teologic Sf. Apostol Andrei din Galați a avut în fruntea sa ca director pe preotul Scarlat Porcescu; acesta îl înlocuia pe preotul Constantin Todicescu – o personalitate didactică și clericală – care demisionează.

Conjunctura în care tânărul director Porcescu a condus seminarul gălățean a fost una extrem de nefavorabilă, țara aflându-se în iureșul celui de-al Doilea Război Mondial, instituțiile și populația confruntându-se cu neajunsuri majore și cu instabilitate pe toate planurile vieții. Perioada scurtă a directoratului gălățean al preotului Scarlat Porcescu n-a fost propice pentru realizări substanțiale, ci doar pentru măsuri de subzistență și de evitare a închiderii școlii, ceea ce a și reușit, de altfel, această „performanță“ fiind catalogată drept „marele merit al părintelui Scarlat Porcescu“. Mulți dintre profesori fiind mobilizați pe front, noul director a găsit cu greu suplinitori. Elevii și profesorii disponibili au fost evacuați în județul Arad, odată cu arhiva, biblioteca și alte bunuri, iar clădirea școlii a fost transformată în spital pentru răniții de pe front.

La întoarcerea în Galați, directorul Scarlat Porcescu s-a străduit să reia firul vieții școlare, în ciuda greutăților mari cu care s-a confruntat. După încheierea războiului, preotul Porcescu s-a întors la Seminarul din Roman, de unde venise la Galați cu doi ani în urmă.

Cuvinte cheie: seminar teologic, director, profesori, elevi, război, front, Scarlat Porcescu.

**MORE THAN AN INTERIM. THE PRIEST SCARLAT PORCESCU, DIRECTOR AT
THE THEOLOGICAL SEMINARY “THE HOLY APOSTLE ANDREI”,
FROM GALAȚI**

Abstract: Between 1943 and 1945, the director of the Theological Seminary “The Holy Apostle Andrei”, from Galați, was the priest Scarlat Porcescu. He came into the office after the resignation of the priest Constantin Todicescu – a didactical and clerical personality.

* Galați (editurapartener@yahoo.com)

The directorship of the young priest Porcescu took place in a very hostile context, determined by the WWII, when the public institutions had to face major hardships and life was very insecure, under all its aspects. Therefore, the short directorship of the priest Scarlat Porcescu didn't allow noticeable accomplishments; all he could do was to ensure the survival of the school, to prevent it from closing. In fact, the "accomplishment" of preventing the school from closing was considered as the "the great merit of father Scarlat Porcescu". Many of the teachers being sent to the battle field, he had to struggle to find temporary staff to hold the classes. The teachers and the students were evacuated to Arad county, along with the archives, the library and other assets, while the building of the school was turned into a hospital for the was casualties.

When returning to Galați, Scarlat Porcescu struggled to continue the activity of the school, in spite of the great difficulties he had to face. After the end of the war, the priest Scarlat Porcescu returned to the Seminary from Roman, the place where he had come from, two years before.

Keywords: *theological seminary, director, teachers, students, war, battle field, eviction, Scarlat Porcescu.*

Toamna anului 1943 avea să reprezinte pentru Seminarul Teologic „Sf. Apostol Andrei” din orașul Galați o însemnată schimbare. Directorul acestei prestigioase instituții de învățământ teologic, preotul Constantin Todicescu, își depune demisia „pentru motive de sănătate” în prima zi a lunii august 1943, după 18 ani de activitate în slujba școlii patronate de întâiul chemat la apostolat de către Mântuitorul¹.

Înaintându-și demisia ministrului de atunci al Culturii Naționale și Cultelor, profesorul universitar Ion Petrovici, de loc din Tecuci, părintele Todicescu mărturisea: „În tot acest timp am condus școala cu tot devotamentul și am depus în slujba ei tot efortul, fiind convins de datoria ce-o aveam ca director și conștient de răspunderea morală ce mi se impunea la locul pe care-l ocup. Am fost convins că

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Sf. Ap. Andrei*, dosar 150/1942-1943, f. 200. Pentru referințe biografice asupra preotului Constantin Todicescu a se vedea: pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1989*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990, p. 250-253; Idem, *Dascălul care nu poate fi uitat: pr. Constantin Todicescu (1891-1986)*, în „Călăuză ortodoxă”, nr. 128-129, iunie-iulie 1999, p. 24; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei” din Galați, școală a apostolatului la Dunărea de Jos*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2008, p. 96-99; Marian Palade, *Cititori de cultură și spiritualitate ortodoxă – Lexicon –*, Editura Heruvim, Pătrăuți, 2012, p. 305-306.

*formarea viitorilor preoți, care se face în seminar, este opera cea mai dificilă, cea mai înaltă, dar și cea mai importantă pentru întărirea neamului și înaintarea Bisericii noastre. Înainte de toate însă mi-am iubit școala și pe elevii ei, ca părintele cu grijă de copiii săi*².

Dornic de a nu se da curs aprecierilor subiective vizavi de directoratul său, cum se obișnuiește în situația schimbărilor la vârf, dar și conștient de moștenirea pe care o lăsa urmașului său la cârma școlii, semnatarul demisiei scria: „...Acum acum când vă depun această demisie las o școală cu elevi buni și disciplinați, cu o situație materială bună și cu prestigiul ce i se cuvine ca școală cu înalte preocupări religioase și naționale. Urmașul meu va primi deci o situație care-i va înlesni conducerea școlii spre realizările cerute de imperativul vremurilor pe care le trăim, dar mai ales spre cele impuse de viitor... Voi fi fericit văzând această școală la înălțimea chemării sale”³.

În fine, directorul și sufletul seminarului nu abandona definitiv școala de care era atât de legat, rămânând pe mai departe profesor de științe religioase „și ca membru al Eforiei școlare”⁴.

Ministerul de resort aprobă demisia preotului Todicescu, numind pe data de 1 septembrie 1943, ca director al Seminarului din Galați pe preotul *Scarlat Porcescu*, „profesor titular detașat la Seminarul Teologic din Roman”⁵.

Primind răspunsul ministerului, preotul Constantin Todicescu va înștiința Inspectoratul Școlar din Galați, precum și Episcopia Dunării de Jos, despre această schimbare intervenită în viața Seminarului din orașul de la Dunăre. Între altele, în scrisoarea pe care o trimite inspectorului școlar la 23 august 1943, menționa: „Vă asigur, Domnule Inspector General, că în tot timpul cât am fost director de seminar – 18 ani – am avut convingerea că aduc țării și Bisericii un important serviciu, pregătindu-le preoți buni. Nu mi-a dispărut o clipă din conștiință simțul răspunderii pe care l-am avut ca director de seminar. De aceea las succesoriului meu o școală, care condusă bine, va putea face noi progrese și se va afirma și mai mult în rosturile ei de școală națională și creștină”⁶.

Ierarhului său, episcopul Cosma Petrovici al Dunării de Jos, îi aducea la cunoștință demisia, menționând: „Mă simt obligat ca odată cu această înștiințare, să vă aduc Prea Sfințite, cele mai profunde mulțumiri pentru sprijinul și bunăvoința pe care mi-ați acordat-o (sic!) timp de 18 ani cât am fost director al seminarului. Venit la acest post de înaltă răspundere prin recomandarea stăruitoare a Prea Sfinției Voastre, m-am silit a corespunde încrederii ce mi-ați acordat, muncind la ridicarea morală și materială a acestei școli. Apoi am avut convingerea permanentă că aduc un important serviciu Bisericii prin buna

² Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *dos. cit.*, f. 200r.

³ *Idem*, f. 200v.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Idem*, f. 305. Adresa Ministerului nr. 17.483 din 27 august 1943.

⁶ *Idem*, f. 274. O înștiințare asemănătoare s-a trimis și Prefectului Județului Covurlui. *Idem*, f. 273.

*pregătire a viitorilor ei slujitori. Rămân mai departe în slujba acestei școli, prin calitatea de profesor și președinte al Eforiei școlare, asigurându-vă că voi fi stăpânit de aceeași dragoste pentru școală ca și până acum*⁷. Primind scrisoarea fostului director, Eparhia aducea mulțumiri publice preotului Todicescu „pentru modul conștiincios și înțelept cu care s-a învrednicit în conducerea acestui seminar”⁸.

Noul director al Seminarului de la Galați, preotul *Scarlat Porcescu*, era un tânăr profesor care încă nu împlinise 31 de ani, cu o „experiență” didactică de doar patru ani (doi ani la Școala Normală din Focșani, între 1939-1941 și doi ani la Seminarul din Roman, 1941-1943), la care putem adăuga și cei șase ani de activitate, tot în spațiul școlii teologice, ca pedagog la Seminarul din Roman (1933-1939)⁹. Aceste repere biografice subțiri nu reprezentau însă un obstacol în calea afirmării și autorității noului director și nici o premieră în istoria mai recentă a școlii teologice gălățene. Cel de-al doilea director al seminarului, de după redeschiderea din anul 1908, arhimandritul Visarion Puiu, avea doar 29 de ani când preia conducerea școlii (1908), iar preotul Todicescu, la investirea în fruntea școlii patronate de Sf. Apostol Andrei (în anul 1925) 34 de ani. Dificultățile care-i stăteau în față tânărului director Scarlat Porcescu al școlii de pe strada Mihai Bravu erau legate de conjunctura în care prelua conducerea, țara aflându-se în iureșul celui de-al Doilea Război Mondial, instituțiile și populația confruntându-se cu neajunsuri majore și cu instabilitate pe toate planurile vieții sociale. Cum sublinia însă predecesorul său, seminarul era bine organizat și avea trasate liniile clare ale parcursului său educațional, instrucțional și duhovnicesc.

Preotul Scarlat Porcescu se înscria, ca director, în galeria străluciților săi înaintași care au condus destinele seminarului de la redeschiderea sa de către episcopul Pimen Georgescu al Dunării de Jos, în toamna anului 1908: arhimandritul *Nicodim Munteanu*¹⁰, viitorul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, arhimandritul *Visarion Puiu*¹¹, pe care deja l-am menționat, viitor mitropolit al Bucovinei, *Gheorghe V. Niculescu*, ales, peste câteva luni de la numirea ca

⁷ *Idem*, f. 275.

⁸ *Vestitorul*, nr. 3-6, Galați, 1944, p. 50.

⁹ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a doua, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 397.

¹⁰ Pr. Cicerone Iordăchescu, *Un fost director model de seminar*, în „MMS”, anul XV (1939), nr. 7-8, p. 286-292; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 76-80.

¹¹ Despre activitatea ca director la Seminarul Sf. Apostol Andrei din Galați (1908-1918) a se vedea: Pr. Eugen Drăgoi, *Visarion Puiu – arhiepiscop de Scaun la Dunărea de Jos și director al Seminarului Teologic «Sfântul Apostol Andrei» din Galați*, în: „Teologie și Viață” XIV (2004), nr. 7-12, p. 333-342; *Idem*, *Visarion Puiu - arhimandrit de scaun la Dunărea de Jos*, în „Glasul Bisericii”, nr. 1-4, ianuarie-aprilie 2005, p. 169-178; Mitropolit Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, Editura Trinitas, Iași, 2004, p. 63-67; Arhimandrit Visarion Puiu, *Documente inedite, 1908-1917*, (îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de pr. Eugen Drăgoi), Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2005, 176 p.

director, episcop al Episcopiei Buzăului, cu numele de Ghenadie¹², precum și preoții Anghel Constantinescu¹³ și dr. Ioan C. Beldie¹⁴.

Perioada scurtă a directoratului gălățean al preotului Scarlat Porcescu n-a fost propice pentru realizări substanțiale, ci doar pentru măsuri de subzistență și de evitare a închiderii școlii, ceea ce a și reușit, de altfel, această „performanță“ fiind catalogată drept „marele merit al părintelui Scarlat Porcescu“¹⁵.

Spre apusul vieții mărturisea în legătură cu misiunea pe care a îndeplinit-o în Biserică, în calitate de director de seminar: „*Trebuie să mărturisesc cinstit: în activitatea mea de profesor am avut ca țel, mai cu seamă la seminarele teologice, instruirea elevilor. Am urmărit, adică și am stăruit pentru cunoașterea istoriei biblice, a istoriei bisericești, a patrimoniului spiritual, dogmatic, moral și liturgic al Ortodoxiei. Deși prin orele de religie s-a preconizat totdeauna – lucru pe care l-am avut și eu în vedere – formarea unor deprinderi morale, întărirea unor convingeri, dăltuirea unor caractere, cu toate acestea, n-aș susține că mi-am atins în întregime țelul. În această ordine de idei, m-am silit să fiu corect în chivernisirea bunurilor materiale școlare, când eram director, cinstit, demn, nepătat, deplin conștient că exemplul înrăurește pozitiv pe cei care te ascultă și te urmăresc...*

N-aș putea să mărturisesc acum că am avut realizări excepționale ca director de seminar. În treacăt, amintesc că în timpul ultimului război și câțiva ani după, când am avut o astfel de misiune, erau condiții grele de viață; dar mereu am știut că privirile elevilor și, firește, ale profesorilor, sunt îndreptate la director, la metodele și stilul său de viață și de aceea m-am străduit să fiu o pildă vie, deplin convins că exemplul trahunt (exemplele atrag)“¹⁶.

Părintele Porcescu a nutrit sentimente de prețuire și admirație față de înaintașul său la direcția seminarului, rămas profesor în continuare, căruia îi cerea sfatul în situații mai dificile și pe care-l admira pentru devotamentul său față de școală și pentru ținuta și cultura acestuia. O mărturie în acest sens este și alegerea preotului Todicescu, la 10 iulie 1943, de către Eforia școlară a seminarului ca bibliotecar al școlii, alegerea ratificată în anul următor și oficializată de urmașul său la conducerea școlii. În scrisoarea pe care părintele Scarlat Porcescu o înainta Administrației Casei Școalelor (la 10 martie 1944) arăta că s-a făcut această alegere a preotului Constantin Todicescu, „fiind cea mai indicată persoană din corpul didactic al școlii pentru împlinirea acestui rol, atât pentru cultura p.c. sale, cât și

¹² Pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 91-92 (cu bibliografie).

¹³ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă*, p. 106-107, 250; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 88-91 (cu bibliografie)

¹⁴ Pr. Eugen Drăgoi, *Preotul publicist Ioan C. Beldie*, în vol. „La cumpăna dintre milenii“, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000, p. 231-243; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 92-96.

¹⁵ Pr. drd. Lucian Petroaia, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 99.

¹⁶ Protos Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, II, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1988, p. 352-353.

prin interesul p.c. sale pentru bunul mers al școlii”¹⁷. De asemenea, când în vara anului 1944 directorul Porcescu s-a aflat într-un concediu de 20 de zile (seminarul era atunci evacuat la Cermei-Arad), este suplinat de preotul Constantin Todicescu¹⁸.

La vremea când și-a început activitatea în fruntea Seminarului de la Galați, școala avea un corp profesoral select, mursecat însă de mobilizările și concentrările pe care starea de război le impunea. Între cadrele didactice care au activat în intervalul 1943-1945 aducem în atenție numele profesorilor reprezentativi care constituiau mândria seminarului: *Gheorghe Toma* (1909-?), profesor de limba română și *Constantin Velichi* (1912-1998), profesor de istorie și publicist, ambii titulari ai Seminarului din Galați de la 1 septembrie 1938, dar care fuseseră detașați la Institutul Român din Sofia (Bulgaria)¹⁹, *Ioan St. Botez* (1909-1967), profesor de limba română și publicist²⁰, *Radu Frangu* (1911-1993), remarcabil matematician²¹, *Ioan Antoniu* (1883-1964), profesor de muzică, talentat dirijor și compozitor²².

¹⁷ Adresa nr. 1209 din 10 martie 1944. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 155/1943-1944, f. 522.

¹⁸ *Idem*, f. 696.

¹⁹ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 152/1942-1943, f. 413, 414. Date despre cei doi profesori mai jos.

²⁰ A predat la Gimnaziul „C. A. Rosetti“, Galați, la Seminarul Sf. Apostol Andrei - Galați (1940-1944), la Liceul „Vasile Alecsandri“ din același oraș (1944-1946), inspector general al Inspectoratului Școlar Regional, Galați (1946-1948), profesor la Liceul „Spiru Haret“ din București (1949-1967). Colaborator la periodice precum: *Calendarul*, *Orizonturi*, *Revista Vremii*. Vezi *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar bibliografic*, Galați, 1973, p. 44; D. D. Șoitu, Gh. S. Ștefănescu, *Jubileu. 125 de ani de la înființarea Liceului „Vasile Alecsandri“*, Galați, 1867-1992, Editura Graphix, Iași, 1992, p. 55. În 1943 fiind mobilizat pe front a fost suplinat de profesorul Ion Licea până la 1 ianuarie 1944, când titularul se întoarce la catedră. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 155/1943-1944, f. 332.

²¹ Licențiat al Facultății de Matematică din București (1935) a predat la Liceul Comercial din Târgoviște (1938-1940), la Seminarul Sf. Apostol Andrei (1940-1945), la Liceul Nicolae Bălcescu (1945-1948), pe care de altfel, l-a absolvit ca elev (1929), apoi a făcut o strălucită carieră universitară în Galați și Brăila, publicând și câteva volume de specialitate. A fost membru în Consiliul de conducere al Societății de Științe Matematice din România (1972-1978). Cf. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 152/1942-1943, f. 413, 414-415; Ioan Totolici, *Conf. univ. Radu Frangu : 70 de ani de la naștere*. Universitatea din Galați, 1981, 10 p.; *Necrolog*, în *Viața liberă*, an. 4, nr. 1039, Galați, 22-23 mai 1993, p. 10; Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Editura Ex Libris, Brăila, 2004, p. 170; *Idem*, *Monografia Colegiului Național „Nicolae Bălcescu“*, Editura „Școala Brăileană“, Brăila, 2004, p. 194.

²² Absolvent al Conservatorului de Muzică din Iași, a predat muzica la Școala Normală de Băieți din Constanța (1913-1915), la Școala Normală din Galați (1915-1931), la Seminarul Teologic din Galați (1931-1943), de unde s-a pensionat. Este utilizat însă în continuare ca profesor în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. A se vedea: Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 150/1942-1943, f. 178, 208-211; *Idem*, dosar 155/1943-1944, f. 52; D. D. Șoitu, Gh. S. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 53. Sunt greșite afirmațiile pr. Lucian Petroaia (*Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei“*

Între suplinitori putem evidenția pe *Ioan Brezeanu* (1916-2010), profesor de istorie, de limba și literatura română, folclorist și publicist²³.

Noul director, în lucrarea sa administrativă a școlii și de viață duhovnicească a elevilor a beneficiat de serviciile unor slujitori cu experiență, precum spiritualii arhim. *Dionisie Udișteanu* și pr. *Jan Popovici*, formați pe lângă fostul director Constantin Todicescu. Arhimandritul Dionisie Udișteanu, trecut de 40 de ani, cunoștea bine seminarul de la Galați, întrucât în 1919-1920 fusese elev al acestei școli, după care s-a transferat la Seminarul din Huși²⁴. De asemenea, încă din 1 septembrie 1941 funcționa ca profesor și spiritual al instituției de învățământ teologic din orașul de pe malul Dunării²⁵; avea însă experiența didactică necesară, întrucât fusese profesor și subdirector la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica (1929-1940) și timp de un an (1940-1941) director al acestui seminar din importantul așezământ monahal de lângă București, patronat de duhul Sfântului Ierarh Calinic²⁶. Echipa gălățeană era întregită de alți trei spirituali suplinitori și anume preoții *Grigore Balaban*, *Eugen Apostol* și *Nicolae Petrică*²⁷.

Părintele Jan Popovici (1914-1994), pe care și eu l-am cunoscut bine în anii 1974-1994, paroh la biserica Sfinții Apostoli din Galați și preparator al candidaților la examenul de admitere în seminarul teologic, căruia multe generații de preoți din județul Galați dar și din alte părți ale țării îi datorează primul impuls către slujirea altarului, fusese, de asemenea, elev la seminarul gălățean în perioada anilor 1928-

din Galați, școală a apostolatului la Dunărea de Jos, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2008, p. 109) referitoare la data nașterii lui Ioan Antoniu și la perioadele când a funcționat la seminar.

²³ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei”*, dosar 155/1943-1944, f. 258, 350. A suplinit catedra de istorie din noiembrie 1943 până la 1 ianuarie 1944. Date despre acesta la D. D. Șoitu, Gh. S. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 55-56; Ioan Brezeanu, *Galați, biografie spirituală*, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2008, p. 66-67.

²⁴ Despre prezența acestuia la Seminarul din Galați a se vedea arhimandrit Dionisie Udișteanu, *O viață ca oricare alta* (colecție recuperată și îngrijită de Mircea Motrici), Editura Mușatinii, Suceava, 2004, p. 78-82; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 124-125 (capitol redactat de pr. Eugen Drăgoi).

²⁵ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei”*, dosar 155/1943-1944, f. 289v.

²⁶ Alte referințe asupra arhimandritului Dionisie Udișteanu la: pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a doua, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 505; Marian Palade, *Ctitori de cultură și spiritualitate ortodoxă. Arhieriei, preoți și monahi cărturari din ținuturile Sucevei*, Editura Heruvim, Pătrăuți, 2012, p. 314-315.

²⁷ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei”*, dosar 155/1943-1944, f. 160. Preotul *Eugen Apostol* (1899-1968) a fost preot la Catedrala Episcopală din Galați (1939-1944; 1949-1967) și consilier referent la Episcopia Dunării de Jos (1944-1949). Preotul *Grigore Balaban*, absolvent al Seminarului din Galați (în 1934), a slujit, de asemenea, la Catedrala din Galați, iar în 1946 s-a transferat la biserica Sf. Dumitru din Bacău. Despre preotul N. Petrică nu avem alte știri deocamdată.

1936, apoi pedagog (1939-1942) și de la 1 noiembrie 1942 spiritual al aceleiași școli²⁸.

Una din marile probleme căreia părintele Porcescu trebuia să-i găsească o rezolvare favorabilă era penuria de profesori, 10 din titularii catedrelor fiind mobilizați pe front, iar alți 4 detașați²⁹. Cum toate școlile medii din oraș se confruntau cu o astfel de lipsă, era o sarcină extrem de dificilă de a găsi suplinitori care să corespundă și mediului și standardelor didactice ale seminarului. În afară de profesorii care se aflau pe front, alți doi importanți dascăli, titulari ai seminarului, *Gheorghe Toma*³⁰ și *Constantin Velichi*³¹ erau, de mai mulți ani, detașați la Institutul Român din Sofia³².

Deloc ușoară era sarcina pregătirii evacuării școlii – dată fiind iminența apropierii de Galați a frontului – precum și a apărării pasive. Încă din octombrie 1943 toate școlile din Galați se pregăteau pentru acestea, săpând șanțuri acoperite, aprovizionându-se cu truse medicale, rezerve de apă potabilă, nisip, stingătoare de foc și materiale necesare camuflării³³. Elevii și profesorii erau instruiți în legătură cu apărarea în cazul bombardamentelor.

²⁸ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 150/1942-1943, f. 126; *In memoriam: spre veșnică pomenire*, în „Călăuză ortodoxă“, nr. 77-78, noiembrie-decembrie 1994, p. 15; pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 139-140.

²⁹ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 155/1943-1944, f. 142, 275.

³⁰ Profesorul Gheorghe Toma (1908-?), licențiat al Facultății de Filozofie și litere din București, funcționa la seminar de la 1 septembrie 1938. Cf. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 152/1942-1943, f. 413. Pe perioada detașării la Sofia a fost suplinit la seminar de profesorul Vasile Ciobanu, absolvent al Facultății de Litere și Filozofie din Iași. Idem, f. 416.

³¹ Constantin Velichi (1912-1998), reputat istoric, născut în Galați, absolvent al Liceului „Sf. Dumitru“ din Ismail, licențiat al Facultății de Filozofie și Litere din București, a funcționat în învățământul secundar, ca profesor la Gimnaziul din Cahul (1935-1938), iar din 1 septembrie 1938 s-a transferat la Seminarul din Galați. A mai predat istoria la Liceul „Vasile Alecsandri“ din Galați (1939-1940). Detașat la Sofia, în cadrul Liceului român, iar mai apoi lector la Universitatea din capitala Bulgariei. Întors în țară, a fost lector (1956-1957), conferențiar (1957-1970) și din 1970 profesor la Facultatea de istorie din București. A deținut, de asemenea funcțiile de vicepreședinte al Societății de științe istorice și al Asociației slaviștilor din România. Autor al mai multor lucrări istorice care se referă, îndeosebi la relațiile româno-bulgare. Referințe biobibliografice în: *Cultura, știința și arta în județul Galați*, p. 288; *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 340; Ștefan Ștefănescu, *Un mare slavist român. Constantin Velichi*, în „Hrisovul“, 1998, 3, p. 3-6.

³² Situația celor doi se menține și în anul școlar 1943/1944. Cf. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 155/1943-1944, f. 29, 48.

³³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (în continuare se abreviază SJAN), Galați, Fond *Inspectoratul Școlar Regional Galați*, dosar 611/1943, f. 400-402; Idem, dosar 613/1943, f. 279.

Ororile războiului au afectat și pe unii din angajații seminarului. Tânărul director n-a stat departe de suferințele celor care slujeau școala. Astfel, când omul de serviciu Dumitru Barna, „fiind pe front a fost rănit grav și i s-a amputat un picior“, conducătorul școlii intervenea, în noiembrie 1943 pentru o nouă operație a invalidului, „într-un serviciu spitalicesc pe front“³⁴.

Situația pe front înrăutățindu-se și teatrul operațiunilor militare apropiindu-se de Galați, în primăvara anului 1944 Inspectoratul Școlar din Galați se refugiază la Pătârlagele, în județul Buzău, iar școlile secundare în Banat și Ardeal. Seminarul gălățean este evacuat tocmai la Cermei, localitate în județul Arad, situată la 74 km nord-est de orașul Arad. Au însoțit pe elevi la Cermei, profesorii: pr. Scarlat Porcescu, pr. Constantin Todicescu, precum și Gheorghe Sgârcea și Simion Buruiană, împreună cu alți ostenitori ai seminarului, în total 17 persoane. Preotul spiritual Eugen Apostol se afla destul de departe de sediul școlii, anume la Săvârșin, Arad (cca 110 km), iar arhimandritul-spiritual Dionisie Udișteanu la Bodrogu Nou, comuna Zădăreni, lângă granița cu fosta Iugoslavie³⁵. La Galați au rămas, în cadrul „Permanenței școlii“, preotul spiritual Jan Popovici, împreună cu preotul Grigore Balaban, spiritual provizoriu și diaconul Nicolae Bădrăgan, precum și câțiva oameni de serviciu³⁶. Ulterior și preotul Balaban s-a refugiat la Cermei, de unde, la 14 mai 1944, se adresa episcopului Cosma Petrovici al Dunării de Jos, întrebând cum trebuie să procedeze pentru a se reîntoarce la postul de preot de la Catedrala din Galați, întrucât la 1 septembrie 1944 expira angajarea sa ca spiritual la seminar³⁷.

La evacuarea școlii s-au transportat la Cermei parte din bunurile seminarului, necesare continuării procesului de învățământ, anume: „203 piese care constituie aproape în întregime inventarul laboratorului; 2 aparate de radio cu 2 difuzoare; 1087 bucăți din veselă; inventarul camerei de inspecție și infirmerie; 4 cazane de bucătărie. Din arhiva veche și nouă tot ce era de mare importanță (toate matricolele); tot materialul didactic principal; mașina de scris; din biblioteca elevilor și profesorilor un număr de 1107 volume“³⁸. Ne imaginăm volumul de muncă depus ca toate acestea să fie bine ambalate, în deplină siguranță, precum și grija de a ajunge la destinație și de a le proteja în noua locație.

Clădirea seminarului din Galați a fost transformată în spital pentru soldații germani răniți. Președintele „Permanenței școlii“, preotul Jan Popovici raporta preotului director Scarlat Porcescu situația școlii: „În locuința economului sunt subofițerii; în locuința directorului stau medicii spitalului, iar în toate celelalte încăperi (săli de clase, dormitoare) sunt răniții... În secretariat e cancelaria spitalului, iar în cancelaria domnilor profesori e sala de consultații. În cabinetul

³⁴ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei“*, dosar 155/1943-1944, f. 167.

³⁵ SJAN, Galați, *Fond Inspectoratul Școlar Regional Galați*, dosar 657/1944, f. 77-78.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Dosare generale*, dosar 2515/1944, f. 67.

³⁸ SJAN, Galați, *Fond Inspectoratul Școlar Regional Galați*, dosar 657/1944, f. 77-78.

directorului s-a instalat șeful spitalului...³⁹. Spre sfârșitul verii din anul 1944 spitalul aflat în localul seminarului funcționa în continuare și nu se întvedeau șanse de a se elibera clădirea școlii. O adresă trimisă de președintele Consiliului Interșcolar din Galați, în data de 21 august 1944 Inspectoratului Regional Școlar, care-și avea sediul, cum am amintit în localitatea buzoiană Pătârlagele, subliniază că „evacuarea spitalelor germane din localurile Seminarului și Școalelor Comerciale de băieți și fete... va fi o operație foarte grea, dacă nu imposibil de realizat, dat fiind faptul că aceste spitale și-au amenajat instalațiuni sanitare ce nu pot fi demontate și reinstalate în orice local”⁴⁰. În aceeași scrisoare oficială se arată că directorii Seminarului (prof. pr. Porcescu) și Școlii Normale „C. Negri” (prof. Gh. Bujoreanu) au convenit să țină cursurile prin rotație (seminariști și normaliști) în localul în care a funcționat Institutul Orfanilor de Război (în cartierul Demobilizaților), care se evacuase la Calafat⁴¹.

Revenit acasă din pribegie, seminarul și-a reluat activitatea în condițiile de lipsuri de după război. Unul din elevii eminenți ai acestei școli, Mihai Cojocaru (1929-2012), mai târziu valoros profesor de istorie în învățământul liceal din Galați și autor al câtorva volume, își amintea cu recunoștință figura nobilă a preotului director Scarlat Porcescu:

„Prin luna martie a anului 1945 am ajuns la Ministerul Cultelor; am bătut timid la ușa Direcției învățământului religios și am intrat. Înăuntru, un grup de doamne concentrate asupra unei probleme pe care o discutau nu m-au observat. La un moment dat, una dintre ele aruncându-și privirea, m-a zărit și m-a întrebat: «Cine ești tu și ce cauți aici?»

Am arătat că sunt un elev de la Seminarul din Chișinău, refugiat, fără părinți, rătăcit prin Banat în apropiere de Caransebeș; m-am înscris la Școala Normală din Caransebeș unde directorul, prosovietic, m-a dus și m-a predat la Comisia aliată de Control, în realitate sovietică, spre a ne duce forțat în Basarabia, de unde, probabil, în Siberia. Am fugit de sub supravegherea soldatului sovietic și am venit la minister să solicit înscrierea la un seminar. La sfârșit, doamna care era șefa serviciului, ai cărei ochi au fost inundați de lacrimi, a spus: «Doamnelor, trebuie neapărat să ajutăm și să salvăm acest copil». Au urmat discuții asupra seminarului la care să fiu repartizat. La București nu mai erau locuri, iar în alte seminarii directorii nu mă acceptau. Și atunci, doamna șefă a serviciului a spus: «Îl trimitem la Galați». «Și dacă nu-l va primi?»», a spus cineva. Îi voi trimite o scrisoare părintelui director Scarlat Porcescu și sunt sigură că-l va primi. La Seminarul din Galați am predat aprobarea și scrisoarea secretarului Malciu, care m-a adus în clasa a III-a, unde mai erau colegi veniți de la Chișinău. Am fost apoi chemat la părintele Porcescu. Tocmai terminase de citit scrisoarea de la doamna din minister. A zâmbit și a spus: «Dragul meu, noi te primim cu toată

³⁹ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, *Fond Seminarul Teologic „Sf. Ap. Andrei”*, dosar 155/1943-1944, f. 757-759.

⁴⁰ SJAN Galați, *Fond Inspectoratul Școlar Regional Galați*, dosar 658/1944, f. 111-111v.

⁴¹ *Ibidem*.

dragostea, dar ce se va putea face dacă vor ajunge și aici și vă vor forța să plecați?»

După un timp, unul din colegii basarabeni, având unele neplăceri personale s-a prezentat la Comisia aliată de Control și a cerut să plece acasă. În felul acesta s-a aflat că există elevi refugiați și de aceea s-a cerut părintelui director să se prezinte cu noi la Comisie. L-am rugat să ceară să fim lăsați să terminăm anul școlar. Comisia a fost de acord. Noi ne-am văzut de școală și am uitat de plecare. Părintele director, nu numai că a uitat, dar, la sfârșitul anului școlar a convins Comitetul de părinți să ne dea câte o sumă de bani spre a putea pleca pe la cunoștințele noastre. Tocmai atunci, Comisia aliată a cerut să ne prezentăm spre a pleca. Pentru noi, soluția a fost fuga. Deși eram conștienți de situația periculoasă în care se afla părintele (forțele de ocupație puteau recurge la orice soluție), ne-am gândit mai mult la noi. În cursul lunii august 1945, Petru Groza, șeful Guvernului român, se înțelese cu Stalin ca în Basarabia să plece numai cei care vor. Când, cu frică am revenit la seminar, în septembrie, părintele Scarlat Porcescu plecase din Galați.

În 1970 l-am vizitat la Mitropolia din Iași unde era consilier cultural. I-am spus cine sunt și, încercând să-i obțin iertarea pentru marea neplăcere pe care i-am făcut-o, mi-a fost dat să văd în el un om de o măreție morală nemaiîntâlnită. În primul rând s-a bucurat nespus de mult că m-a revăzut și și-a amintit de mine cu lux de amănunte, nu numai de momentul întâlnirii, ci și modul în care mă comportam ca elev, mărturisind că-mi urmărea evoluția, dar, ceea ce pare deosebit, nu-și amintea de neplăcerile pe care i le-am pricinuit.

L-am mai vizitat acasă și în decembrie 1990. Îi făcea mare plăcere să audă vești despre preoți și profesori pe care îi cunoscuse la Galați. După părerea sa Seminarul din Galați, care nu avea o bază materială corespunzătoare, a dat elevi străluciți ce s-au remarcat ulterior în toate domeniile⁴².

*

La finalul acestei scurte incursiuni într-un crâmpeli din viața preotului, istoricului și publicistului Scarlat Porcescu, fie-mi îngăduit a mărturisi motivele care m-au determinat să readuc în actualitate figura de cărturar, dascăl de vocație și om de administrație bisericească a celui evocat. Deși nu l-am cunoscut personal, ne-am „întâlnit“ prin mijlocirea aceleiași pasiuni: istoria bisericească și am corespondat. Din vremea când slujeam ca diacon la Catedrala Arhiepiscopală din Galați și în administrația Centrului Eparhial și eram încurajat să mă ocup de cercetarea trecutului bisericesc de la Dunărea de Jos de către arhiepiscopul de neuitat Antim Nica, de episcopul-vicar de atunci Epifanie Tomitanul (arhiepiscopul de până mai ieri al Buzăului și Vrancei) și de vicarul administrativ al eparhiei, arhimandritul Ieronim Motoc, am descoperit lucrările de istorie bisericească a Moldovei publicate de părintele Scarlat Porcescu, multe din acestea având legături și cu fostele ținuturi Tecuci și Covurlui, care fac actualmente parte din jurisdicția

⁴² Pr. drd. Lucian Petroaia, pr. Eugen Drăgoi, pr. prof. Costel Bulgaru, *op. cit.*, p. 148-150.

canonică a Arhiepiscopiei Dunării de Jos. În documentarea pe care o făceam m-am folosit de volumele părintelui Porcescu, precum: *Episcopia Romanului*, București, 1984 (reeditată sub îngrijirea PS Ioachim Băcăuanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului, Editura Filocalia, 2008), *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981 (în colaborare cu diac. Ioan Ivan); *Mănăstirea Vărațic*, București, 1986, dar și de unele studii cum ar fi: *Sfânta Paraschiva cea nouă*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, anul XXXII, nr. 3-4, 1956, p. 122-151 (și extras); *Episcopul Melchisedec, 80 de ani de la moartea sa*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, anul XLVIII, nr. 5-6, 1972, p. 380-402; *Tetraevanghelul de la Humor (1473) cu portretul lui Ștefan cel Mare*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, anul LVII, nr. 7-9, 1981, p. 498-529. Am admirat și apreciat modul elaborat și minuțios în care autorul își redacta lucrările încredințate tiparului, și calitatea științifică a textelor publicate.

Aflându-mă în faza de documentare pentru alcătuirea unei lucrări care să marcheze jubileul celor 125 de ani de la înființarea (la 17 noiembrie 1864) a Episcopiei Dunării de Jos, la 16 decembrie 1988 i-am adresat părintelui Scarlat Porcescu următoarea scrisoare:

Prea Cucernice Părinte,

În anul 1989 se împlinesc 125 de ani de la înființarea Episcopiei Dunării de Jos, prilej cu care în planul editorial al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos a fost înscrisă o lucrare despre ierarhii și preoții de seamă din eparhie.

Pentru întregirea materialului, vă rog să aveți amabilitatea să-mi comunicați câteva date biografice ale p.c. voastre, însoțite de o listă a principalelor lucrări publicate și referiri la activitatea și realizările din perioada când ați condus Seminarul Sf. Andrei din Galați. Mi-ar fi de folos, de asemenea, o fotografie a p.c. voastre, pentru publicare.

Cu speranța că îmi veți satisface solicitarea vă mulțumesc anticipat și vă fac cele mai alese urări de sănătate și succes în frumoasa activitate publicistică ce o desfășurați.

Folosesc prilejul pentru a adăuga și mulțumiri pentru călduroasa prezentare ce ați făcut în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ lucrării noastre „Monumente istorice și izvoare creștine“.

Cu deosebită considerație,

Pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural, Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos.

Finalul scrisorii se referea la o semnalară pe care părintele Scarlat Porcescu a publicat-o⁴³ despre volumul „Monumente istorice și izvoare creștine“, apărut în

⁴³ În „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, anul LXIV, nr. 1, 1988, p. 122-123.

Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987, 352 p⁴⁴ și despre care scria că „suntem în fața unei realizări remarcabile“.

Îndată după sărbătorile de iarnă am primit scrisoarea de răspuns a părintelui Scarlat Porcescu (datată 14 ianuarie 1989), al cărei conținut îl redau integral, în continuare:

Iași, 14 I 1989

Prea Cucernice Părinte Consilier,

La amabila invitație a Prea Cucerniciei Voastre, trimit alăturat o scurtă autobiografie și o înșirare a unora dintre lucrările mele; de asemenea, trimit o fotografie. Prea Cucernicia Voastră, ținând seama de considerațiunile tehnoredacționale, veți alege ce veți crede de cuviință.

Ca director la Seminarul „Sf. Andrei“ eu am lucrat în contextul condițiilor dramatice pricinuite de cel de-al Doilea Război Mondial, adică atunci când nu erau posibile înfăptuiri deosebite.

Îmi cereți referiri la slujitori din cadrul Eparhiei Dunării de Jos. V-aș ruga să consultați „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova“ de Nicolae Stoicescu, București, 1974, p. 308 și urm(aria). Fără îndoială, veți găsi știri prețioase. Aș recomanda consultarea monografiei „Istoria Eparhiei Dunării de Jos“⁴⁵ de pr. Anghel Constantinescu și „Istoria seminarielor preoțești din Buzău, Curtea de Argeș, Huși, Ismail, continuat la Galați, Râmnicul Vâlcii și Roman“ de Ionescu N.M. și Al. T. Dumitrescu, București, 1906.

Rugându-vă să transmiteți I.P.S. Arhiepiscop Antim respectuoasa și smerita mea închinăciune, rămân al p. c. voastre cu sentimente de prețuire.

Pr. Scarlat Porcescu, Str. Ralet, 7, Iași.

Am folosit datele trimise de părintele Porcescu în lucrarea pe care am publicat-o la începutul anului 1990, anume *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1989*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 1990, 356 p. (Despre părintele Scarlat Porcescu a se vedea paginile: 252, 253, 265, 266).

Nu mult după apariția acestei cărți, am avut bucuria de a citi în periodicul de atunci al Mitropoliei Moldovei și Sucevei semnalarea binevoitoare pe care reputatul istoric al Bisericii Ortodoxe din Moldova, pr. Scarlat Porcescu a făcut-o lucrării mele⁴⁶.

⁴⁴ Inițiat și prefăcut de arhiepiscopul Antim Nica, volumul cuprinde studii semnate de Alexandru Zub, Adrian Rădulescu, Ion Barnea, Emilian Popescu, Tudor Mateescu, Paul Păltănea și pr. Eugen Drăgoi.

⁴⁵ Titlul corect al volumului este *Monografia Sfintei Episcopii a Dunărei de Jos* (București, 1906).

⁴⁶ „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, anul LXVI, nr. 5-6, 1990, p. 166-167. În debutul acestei prezentări (p. 166), părintele Scarlat Porcescu scria: „Deși titlul ar arăta că în această carte am avea referiri doar la ierarhi și preoți care, într-un fel sau altul, au îndeplinit anumite rosturi în cadrul eparhiei întemeiate acum 125 de ani, în zona sud-estică

În fine, solicitând aceluiași părinte date referitoare la preotul Ioan Țincoca, traducător și autor de manuale școlare, originar din Nicorești, jud. Galați și slujitor o scurtă perioadă de timp la Cernavodă (Dobrogea), apoi la Iași, sfinția sa îmi comunica într-o scrisoare din 21 octombrie 1989: „*Regretatul I. Țincoca are, aici, la Iași, niște rudenii îndepărtate de la care am aflat că distinsul slujitor este înmormântat la București, dar în care cimitir este mormântul său și când a trecut la cele veșnice nu am cunoștință*“.

Preotul profesor Scarlat Porcescu, unul dintre istoricii bisericești de marcă din Moldova secolului al XX-lea, a cărui viață s-a intersectat timp de doi ani cu destinele Seminarului Teologic „Sf. Apostol Andrei“ din Galați, se înscrie în galeria marilor dascăli ai acestei școli gălățene, pe care a condus-o cu pricepere și devotement într-un moment de cumpănă al istoriei sale – al Doilea Război Mondial.

a țării noastre, cu toate acestea suntem în fața unei veritabile monografii istorice, denumită în Prefață de către I.P.S. Arhiepiscop Antim «lucrare de sinteză». Sârguinciosul autor al cărții, p. c. pr. consilier cultural Eugen Drăgoi, împletind cu măiestrie cărturărească știrile referitoare la viața, strădaniile și înfăptuirile unor slujitori bisericești cu acelea privind încheierea și evoluția istorică a eparhiei, a izbutit să întocmească cu adevărat o scriere de sinteză“.